

ELS VOSTRES CLÀSSICS

L'Homer de Pòrtulas

JORDI LLOVET

Quan penso, sempre amb inevitable melangia, en els propòsits prou explícits de l'anomenat Pla Bolonya, m'admiro que els suposats savis que van reunir-se en aquella ciutat italiana, seu de la primera universitat d'Europa plenament organitzada, no pensessin que, posats a fer una reforma cabdal de les nostres doctes institucions, podia posar-se damunt la taula la possibilitat —hagués estat això, si res més no— que de totes les universitats de la Unió sortissin professionals d'allò que fos —qui sap, al capdavall, en què treballarà un home o una dona, abans de la fi del temps—, però tots bons coneixedors de les quatre coses que podrien donar Sentit a la suposada unitat del nostre continent: no pas els euros o els negocis, paraula molt mal vista a Roma —elements que, de fet, potser són l'única cosa que avui assenyalen i preserva un cert lloc comú en el continent—, sinó altres matèries, ja tangibles ja intangibles: un bon coneixement de les llengües clàssiques, l'estudi de les dues grans tradicions que van forjar tota la història de les nostres lletres fins a la meitat del segle XX —la tradició bíblica, el llegat literari de Grècia i Roma, i, per escriure, la tradició literària en general, la de tothom i la de molts de segles, entre els apòcrifs llibres de Moisès i d'Homer i els més "autoritzats" llibres dels grans autors del segle en què vam néixer quasi tots—, i amb ella, és clar, aquells que més ensenyen: Agustí i Ambrós, Dante i Petrarca, Cervantes i Shakespeare, Diderot i Goethe, Hölderlin i Leopardi, Jane Austen i Tolstói. Una reforma universitària es pot fer de més d'una manera, i vet aquí que la que sembla que prosperarà —en bona mesura per a comoditat i satisfacció dels mateixos estudiants, especialment els de ciències i de tècniques— només té a veure amb una cosa tan elemental com els diners i amb una fal·làcia plenament demostrada, és a dir, el mite del progrés. No sé si val la pena trencar-se les banyes pel futur; sembla més productiu (en tots els sentits, llevat el sentit pecuniari) trencar-se-les pel passat: vet aquí una visió retrospectiva de la idea de progrés que ha tingut defensors de tanta altura com Walter Benjamin: no penséssiu que parlo des de la *hybris* o de la follia.

Tot això m'ha vingut el cap en llegir només les primeres cent pàgines d'un llibre que puc considerar, a pesar d'una lectura parcial, notabilíssim i esperançador: *Introducció a la Iliada. Homer, entre la història i la llegenda*, de Jaume Pòrtulas, Barcelona, Fundació Bernat Metge, 2008.

Si a aquest llibre li sumeu l'edició de *La Iliada* a càrrec de Francesc J. Cuartero i Monserrat Ros que la mateixa Bernat Metge ens anuncia,

*"La lectura d'Homer faria
un gran servei
a la unitat europea"*

llavors hem d'afirmar que la indústria editorial catalana no haurà produït res de més gran excel·lència després que Carles Riba va donar per acabada la seva definitiva versió de *L'Odissea*, l'any 1953.

Pòrtulas, que és un dels homes més savis de la ciutat, s'ha passat decennis estudiant Homer —potser en un gest de volgut complement del que va fer Riba, que veia *L'Odissea* més compassiva i pietosa que la brutal *Iliada*, en què Priam plora suplicant la recuperació del cos del seu fill, Hèctor, mentre Aquil·les plora la mort de Pàtrocle, el seu company armat—, i ara destil·la tot el seu saber (o una part d'aquest saber, el que es troba més vinculat a la història i a la filologia; la part exegetica i hermenèutica vindrà més endavant) en aquesta magnífica *Introducció*, destinada a convertir-se en una sòlida i perdurable aportació catalana als estudis homèrics, o sobre l'enrevessada qüestió d'Homer i l'autoria o el context d'aquells dos grans poemes èpics en hexàmetres.

És bell arribar a la conclusió —totes són provisionals, en aquest camp— que tant *La Iliada* com *L'Odissea* són poemes d'origen desconegut i espars, oral sens dubte, possiblement vinculats a la revifalla de les ciutats gregues a l'Època Arcaica, amb presència d'una trama central, la guerra de Troia, que potser ni tan sols va tenir lloc: cap de les ciutats que els arqueòlegs han descobert a la Tròada demostren que aquests dos poemes estiguin basats en cap guerra històricament esdevinguda. Més aviat hem de pensar, com ho fa Pòrtulas, que aquesta llegenda (aquest mite) va servir els aedes de l'antigor grega (qui sap a partir de quin moment, i fins al moment que l'escriptura la va poder afermar, entre els segles VI i II aC) per edificar un legendari que, des del lloc tan eficaç d'una humana fantasia aparellada amb l'autoritat dels déus, va permetre a aquestes noves *polis* crear-se un ideal suficient per mantenir els bons costums en l'ordre públic, però també en les coses més menudes de la vida quotidiana: "Segons el nostre parer, els poemes homèrics no són, fonamentalment, ni una supervivència micènica ni tampoc un producte generat per l'Edat Fosca, però bé que vehiculin força records, ecos, reminiscències i supervivències d'ambdues èpoques. Aquesta poesia constitueix el primer resultat, esclatant, de la cristallització de la forma més pròpiament grega d'organitzar la convivència en societat: la polis o ciutat-estat".

Si el lector rellegeix ara, a la llum d'aquest gran llibre, les dues epopeies del suposat Homer, segur que pensarà que tal vegada la lectura d'aquests textos, i els que després van generar, resultarien més útils, per crear a Europa un espai universitari únic, que voler convertir aquesta gran ciutat-Estat en la seu d'un frívol intercanvi de mercaderies.